

עניינים תוכן

3	מבוא
4	פרק ראשון: ניכור בחברה המודרנית
6	פרק שני: מרקסיזם כפתרון לניכור
8	תודעה כוזבת
10	פרק שלישי: מרקסיזם ב"זמנים מודרניים"
10	זמנים מודרניים
11	ניתוח ויזואלי
14	זמנים מודרניים וניכור
15	זמנים מודרניים ומרקסיזם
17	סיכום
18	ביבליוגרפיה

מבוא

עבודה זו תעסוק בנושא המרקסיזם בחברה המודרנית. החברה המודרנית הופכת להיות יותר ויותר בעלת מאפיינים קפיטליסטיים אשר שינו את פני החברה כולה והפכו אותה להישגית יותר, כלכלית יותר ואשר מקדשת את הרווחים כערך משמעותי בחברה. כיום, לאחר קריסת ברית המועצות, הפכה השיטה הקפיטליסטית להיות השולטת הבלתי מעורערת בחברה וכזו אשר קובעת את הדרך שבה האנשים חיים את חייהם, מעבר להשפעות הכלכליות של הדבר. משום כך יש צורך לבדוק כיצד הדבר מוצא את הביטוי שלו בתרבות של החברה. האם החברה שלנו בחרה בדרך אשר מיטיבה יותר עם העובדים או רק יודעת להיות כלכלית ורווחית יותר מבחינת התפוקה. אחת הסכנות בהם תתמקד עבודה זו היא בתחושת הניכור, מושג מרקסיסטי קלאסי, אשר מתקיימת בעובדים המודרניים.

אחת מן הדרכים בהם החברה יודעת לבקר את עצמה היא על ידי שימוש באמצעים בידוריים, כמו מוזיקה, תיאטרון וקולנוע. האמצעים הם אומנם בידוריים אולם בפועל המסרים שמועברים בהם הם בעלי משמעות גדולה הרבה יותר מבידור. ניתן לומר כי במידה מסוימת פני החברה והחששות אשר מצויים בה באים לידי ביטוי באמצעים הבידוריים שלה. דוגמא אחת לסרט כזה אשר משקף את חששות החברה ואת הסכנות השונות אשר קיימות עבורה היא הסרט הנודע של צ'רלי צפלין, "זמנים מודרניים". לאחר שיצא הסרט צ'רלי צפלין עצמו הואשם בכך שהוא מנסה להטיף לתורה קומוניסטית אשר הייתה אסורה אז בארצות הברית והוא אף גורש מארצות הברית בשל ההאשמה הזו¹. עבודה זו תבחן את ההיבטים המרקסיסטיים הללו בסרט של צ'פלין. שאלת המחקר תהיה, אם כן, **כיצד בא לידי ביטוי מושג הניכור בסרט "זמנים מודרניים"**.

על מנת לענות על שאלת המחקר ראשית אתאר את המשנה המרקסיסטית. תיאור זה יעשה במהלך שני הפרקים הראשונים. העיסוק במרקסיזם לא יעסוק בכל ההיבטים השונים אשר יחרגו מעבודה זו אלא יעסוק למעשה בעיקר בתחום הייצור, אשר קשור לנושא העבודה ולסרט אותו אני אנתח תוך בחינה של תפיסת העולם של מרקס. כלומר, כיצד מרקס תפס את תהליך הייצור ואת ההשפעות שלו על האדם ועל החברה כולה. הפרק הראשון יעסוק בניכור בחברה המודרנית באופן כללי ועם תיאור הדבר על ידי התפיסה המרקסיסטית. לאחר מכן אעסוק בצורה מפורטת יותר בתפיסות המרקסיסטיות בנוגע להליך הייצור בחברה ולגורמים אחרים במשנה המרקסיסטית. בפרק הבא, הגדול יותר, אתאר את הסרט של צפלין בו עוסקת עבודה זו. ראשית אנסה להבין את המבע הקולנועי ואת הדרכים והשיטות השונות בהם משתמש צפלין על מנת להבין את המסרים שלו. לאחר שנבין כיצד הוא ניסה להביע את מסריו, באמצעות ספרות המחקר אשר עסקה וחקרה את הנושא, אנסה לראות כיצד באה לידי ביטוי הבעת המסרים הללו, לפי הרוח המרקסיסטית, אם בכלל. לבסוף אסכם את העבודה ואנסה לראות האם יש מקום לתפיסות המרקסיסטיות בסרט של צ'פלין.

¹ ענר פרמינגר, צ'ארלי צ'פלין שר רקוויאם אילם: יצירתו של צ'פלין בשנים 1928-1952 כהצהרה קולנועית על המעבר מראינוע לקולנוע. על החושני. גיליון מספר 22, היחידה להיסטוריה ותיאוריה, בצלאל, 2011, ישראל.

פרק ראשון: ניכור בחברה המודרנית

ניכור הוא מצב חברתי אשר בא לידי ביטוי בנפשו של האדם אשר חש את עצמו כלא שייך ומנותק עם החברה בה הוא חי. המונח הופיע לראשונה בתוך כתביו של הפילוסוף הגרמני הגל אשר דיבר על ניתוק בין האנושיות ובין הקיום האנושי. אנושיות היא הצורך לדאוג לפרטים השונים בחברה במובן של רווחה ואיכות החיים שלהם. כלומר, לפי הגל, בתקופה שלו המצב החברתי הביא לכך שאנשים חיו חיים אשר לא מימשו את עצמם, ולכן לא מצאו את הסיפוק האישי ואת מקומם בחברה.²

בעולם המודרני בו אנו חיים מתרחשות כמה תופעות שונות אשר מאפיינות את העולם המודרני ומגבירות את תחושת הניכור אשר מתקיימת בקרב אזרחים שונים ברחבי העולם. ראשית, בשל השינויים בתחום התקשורת העולמית, ובראש ובראשונה המצאת האינטרנט והכנסתה בקנה מידה גדול לשוק הרחב, התהליכים הופכים להיות מהירים יותר וגורמים לכך שדבר אשר נחשב עדכני יכול תוך זמן קצר להיחשב מיושן. עובדה זו גורמת לאזרחים רבים שלא לעמוד בקצב הזה ולהרגיש כאילו הם לא חלק מלא מן החברה המתקדמת ומתפתחת מהר מידי לטעמם. תופעה נוספת אשר קשורה לעניין זה היא למרכזיות המדע בקרב בני האדם. החברה מתפתחת בקצב מהיר אשר הופכת את החברה ליותר טכנוקרטית והמדע הופך להיות מרכיב עיקרי במאפיינים של האנשים.³ האדם הופך להיות תלוי בטכנולוגיה יותר ויותר ואם אין הוא מצליח לעמוד בקצב זה, הוא יכול להרגיש שהוא לא שייך למגמות האלה ולחברה כולה.⁴

אחת מן ההשפעות של התמורה בתחום התקשורת אשר תוארה בפסקה הקודמת היא שבירת מחסום הגבולות הגיאוגרפיים, אשר הוגדרה במחקר גם ניעות חברתית או תרבותית. השפעות תרבותיות שונות משפיעות ומעצבות את זהות האדם ומרחיבות את כמות הידע שיש בקרב כל אדם, לפחות לכאורה. כך התפתחה מסגרת חברתית פלורליסטית אשר גוברת על מסגרות חברתיות אשר קדמו לה. בשל השינויים התרבותיים הללו מתרחש תהליך של טשטוש ערכים.⁵ ההגדרה של מה מותר ומה אסור מתחילים להיטשטש לטובת תפיסות רלטיביסטיות אשר קובעות כי כל חברה, או כל אדם, יכולים להגדיר את המשתנים הללו בעצמם.⁶

² Dennis Iunt, world spirit as baal: Marx, Adorno, and Dostoyevsky on alienation, university, journal of speculative philosophy, vol. 26, no. 2, 2012, p 488- 492

³ Esmaeel Najar Daronkolaee, Mehdi Bakhtiari Hojjat, A Survey of Man's Alienation in Modern World: Existential Reading of Sam Shepard's Buried Child and True West, International Journal of Humanities and Social Science, pp 207-209

Ibid, p, 207⁴

Ibid, p, 208⁵

Ibid, p, 209⁶